

Trendrapport

Trends en kansen in het
rekenkameronderzoek

Juni 2026

Inleiding: waarom een trendrapport?

De afgelopen jaren voerde de vereniging twee keer per jaar een meta-analyse uit. Daarbij verscheen ook een metadossier met alle onderzoeken binnen hetzelfde thema. Het doel hiervan was drieledig:

- overkoepelende lessen trekken;
- omissies signaleren;
- vraagstukken die niet decentraal kunnen worden opgelost, onder de aandacht brengen van het Rijk.

De meta-analyses laten regelmatig zien dat bepaalde thema's al zo vaak zijn onderzocht, en lokaal zo vergelijkbare conclusies en aanbevelingen opleveren, dat nieuw onderzoek op die onderwerpen minder meerwaarde heeft. De resultaten zijn vaak voorspelbaar.

Daarnaast blijkt dat veel rekenkamers vergelijkbaar onderzoek uitvoeren, met dezelfde onderzoeksvragen, normen en uitkomsten. Daardoor is het niet altijd nodig om thema's opnieuw volledig lokaal te onderzoeken. In veel gevallen volstaat een rekenkamerbrief over de meta-analyse, eventueel aangevuld met een beperkte lokale verdieping. Zo kan een thema lokaal alsnog goed landen.

Doordat meta-analyses sommige thema's minder actueel maken voor lokaal onderzoek, wil de VvR rekenkamers stimuleren om zich meer te richten op nieuwe en actuele vraagstukken. Het gaat om thema's waar nog weinig kennis over beschikbaar is, maar die wel belangrijk zijn voor het versterken van de decentrale democratie en de positie van volksvertegenwoordigers.

Veel rekenkamers gebruiken de traditionele inventarisatie langs de fracties als primaire input voor het onderzoeksprogramma. Echter, in de praktijk levert deze vaak vergelijkbare uitkomsten op. Onderwerpen die op dat moment politiek actueel zijn of persoonlijk veel aandacht krijgen van individuele volksvertegenwoordigers, komen daarbij meestal het sterkst naar voren. Met het trendrapport wil de VvR rekenkamers ondersteunen bij het opstellen van een sterk onderzoeksprogramma.

In dit trendrapport gaan we eerst in op thema's die de afgelopen periode zijn onderzocht, vervolgens kijken we naar de thema's waarvoor al een meta-analyse bestaat en naar thema's die in het oog springen en navolging verdienen. Tot slot behandelen we thema's die rekenkamers nu nog weinig onderzoeken, maar die de komende jaren wel relevant worden voor gemeenten, provincies en waterschappen. Op deze onderwerpen kan rekenkameronderzoek actueel, agenderend en ondersteunend zijn.

Indeling

It's a wrap: wat onderzochten rekenkamers in 2025?

Meta-analyses: wat hoeven we niet meer te onderzoeken?

In de spotlight: vernieuwende thema's

Nieuwe thema's

Groslijst

Vooruitblik naar het volgende trendrapport

It's a wrap: wat onderzochten rekenkamers in 2025?

De wordcloud geeft inzicht in de thema's waar rekenkamers in 2025 het meest onderzoek naar hebben gepubliceerd. Vooral armoedebeleid, woning(bouw)beleid en financieel beleid springen eruit.

Binnen het thema armoedebeleid is te zien dat rekenkamers met name kijken naar armoedebeleid in brede zin of specifiek inzoomen op lokale inkomensregelingen.

Bij woning(bouw)beleid zijn twee duidelijke lijnen zichtbaar: onderzoek naar woningbouwbeleid en naar de woningbouwopgave. Dit hangt samen met de aanhoudende krapte op de woningmarkt, een belangrijk maatschappelijk vraagstuk. Sommige rekenkamers richten zich daarnaast op specifiekere onderwerpen, zoals klimaatbestendig bouwen of de doorstroming van senioren.

Onderzoeken naar financieel beleid gaan vooral over planning en control en de financiële positie van gemeenten. Een kleiner aantal rekenkamers richt zich specifiek op de bezuinigingsopgave.

Daarnaast is sprake van een brede spreiding aan overige onderzoeksthema's. Onderwerpen als jeugdzorg, subsidiebeleid en duurzaamheid, klimaat en energiebesparing komen regelmatig terug.

In de lijst staan ook twintig thema's die slechts door één rekenkamer zijn onderzocht, zoals algoritmes, integriteit en beleid rond lokale verenigingen.

Andere invulling: klein en specifiek

Een terugkerende aanbeveling uit de metaonderzoeken van de VvR is dat een scherp afgebakend onderzoek meer diepgang en bruikbare inzichten voor volksvertegenwoordigers oplevert. In het overzicht van 2025 is zichtbaar dat verschillende rekenkamers deze lijn hebben overgenomen. Zij kiezen vaker voor onderzoek naar een specifiek onderdeel van bijvoorbeeld wonen, energie, arbeidsparticipatie of participatiebeleid, in plaats van een breed beleidsterrein als geheel te onderzoeken.

Deze ontwikkeling wijst op een verschuiving van brede, inventariserende onderzoeken naar gerichte en verdiepende analyses. Dat vraagt wel om scherpe keuzes vooraf. Juist doordat de focus smaller wordt, is het belangrijk dat het onderwerp goed aansluit bij actuele vraagstukken en informatiebehoeften van de raad of staten.

Voor rekenkamers betekent dit dat een bewuste afweging nodig is. Gerichte onderzoeken bieden meer diepgang en kunnen meer impact hebben, maar beperken soms het zicht op het bredere beleidsterrein. Bredere onderzoeken geven juist inzicht in bestuurlijke samenhang en complexiteit. Door onderzoeken strategisch te plannen en op elkaar aan te laten sluiten, kunnen rekenkamers zowel diepgang als samenhang bereiken.

Meta-analyses: wat hoeven we niet meer te onderzoeken?

De afgelopen jaren voerde de vereniging twee keer per jaar een meta-analyse uit. Daarbij verscheen ook een metadossier met alle onderzoeken binnen hetzelfde thema. Daardoor is het niet altijd nodig om thema's opnieuw volledig lokaal te onderzoeken. In veel gevallen volstaat een rekenkamerbrief over de meta-analyse, eventueel aangevuld met een beperkte lokale verdieping.

Om rekenkamers hierbij te ondersteunen, bevatten meta-analyses tegenwoordig een standaardbrief waarmee volksvertegenwoordigers eenvoudig kunnen worden geïnformeerd over de belangrijkste bevindingen. Ook voegen we voorbeeldopzetten toe voor alternatieve onderzoeksvragen en invalshoeken. Zo kunnen rekenkamers juist kiezen voor invalshoeken die nog weinig onderzocht zijn en daarmee meerwaarde bieden.

Daarnaast onderzoekt de VvR de mogelijkheid om binnen meta-onderzoeken een compacte lokale validatie toe te voegen. Daarmee kunnen raden, staten en algemene besturen toetsen in hoeverre landelijke bevindingen ook lokaal herkenbaar zijn.

Voor de volgende onderwerpen zijn metadossiers en meta-analyses beschikbaar op de website:

- Woonbeleid
- WMO
- Decentralisaties Sociaal Domein
- Participatiewet
- Participatie
- Jeugdhulp
- Schuldhulpverlening
- Energietransitie
- Regionale samenwerkingsverbanden
- Positie van de volksvertegenwoordiging
- Externe inhuur
- Informatiebeveiliging

<https://www.rekenkamers.nl/meta/>

62 onderzoeken naar Woonbeleid

Bouw verder aan wat al onderzocht is

Waar ga je als raadslid helemaal over?

Dit is al onderzocht

- Inzicht beleid
- Uitvoering
- Verschuivende rollen
- Wat wordt bereikt
- Effectiviteit
- Rol gemeente bij sturen ontwikkelingen
- Balans aanbod
- Instrumentarium

Dit is nog onderbelicht

- Middensegment (middenhuur en betaalbare koop)
- Wonen zorg en aandachtsgroepen
- Bestaande voorraad
- Verduurzaming
- Andere vormen van wonen
- Reflectie op nationale beleidskeuzes
- Verbinding met andere ruimtelijke domeinen

Inzichten voor jouw gemeente uit eerdere onderzoeken

- Zorg voor goede woonvisie Actueel, gebaseerd op woonbehoefteonderzoek, kwantitatief en kwalitatief en niet te abstract.
- Koppel acties/afspraken/bouwprojecten aan doelstellingen woonbeleid
- Zorg voor monitoring en evaluatie

- Versterk kaderstellende en controlerende rol van de raad
- Provincies: verhelder rol en inzet instrumenten
- Bekijk vergelijkbare onderzoeken Bijvoorbeeld: Evenwichtig woningaanbod over Amsterdam

Bron: Meta-analyse Woonbeleid m.b.t. Rekenkameronderzoek (Sweco, december 2023) - Interactieve versie beschikbaar op rekenkamers.nl/meta

vereniging van **rekenkamers**

Waar ga je met anderen over?

- Regionale flexpools en experts
- Verdeling sociale woningbouw
- Woondeals
- Aansluiting bij bestaande overlegstructuren

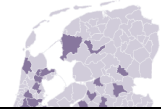
Waar ga je niet over?

- Middenhuur
- Betaalbare koopwoningen
- Capaciteitstekorten
- Vertragende factoren
- Streefpercentage 30% sociale huurwoningen
- Landelijke monitoring

62

Onderzoeken
Spreading rekenkamer-
onderzoeken in de
periode 2015-2023

44 onderzoeken over Jeugdhulp

Bouw verder aan wat al onderzocht is

Waar ga je als raadslid helemaal over?

Dit is al onderzocht

- Beleidskaders jeugdhulp
- Financiën: budget, begroting en jaarverslag, uitgaven, inkoop en aanbesteding
- Sturende rol college
- Kaderstellende rol raad
- Controlerende rol raad
- Toezicht: Monitoring, evaluatie en onderzoek
- Informatievoorziening: sturing, kaderstelling, controle
- Organisatie
- Toegankelijkheid jeugdzorg
- (Uitvoerings)praktijk
- Prestaties, resultaat effectiviteit & efficiëntie

Dit is nog onderbelicht

- Werking van de operationele cyclus en aansluiting op de strategische cyclus
- Gebruik van landelijke data
- Vergelijking vóór en na decentralisatie
- Rapporten van de inspectie gezondheidszorg
- Specialistische jeugdhulp op regionaal niveau

Inzichten voor jouw gemeente uit eerdere onderzoeken

- Formuleer helder beleid en concrete doelstellingen (SMART) en zet daarna het monitoren van die doelstellingen.
- De raad moet haar kaderstellende rol in de regiovisie zorgvuldig invullen.
- Het inrichten van de lokale jeugdhulp is geruleerd, maar de kaders voor uitvoering door het college zijn onvoldoende geconcretiseerd.
- Zet in op het verbeteren van (regionale) samenwerkingen s.a. met huisartsen, scholen en Centra voor Jeugd en Gezin
- Vergroot de toegankelijkheid van Jeugdhulp bij kwetsbare gezinnen
- Focus op preventie en vroegsignalering

Bron: Meta-analyse Jeugdhulp. Een onderzoek naar het dossier van de NVRR: 44 rekenkamerrapporten Jeugdhulp (KokxDeVoogd, december 2022) - Interactieve versie beschikbaar op rekenkamers.nl/meta

vereniging van **rekenkamers**

Waar ga je met anderen over?

- Regiovisie op Jeugdhulp

Waar ga je niet over?

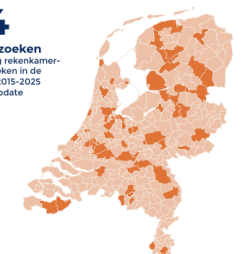
- Wet verbetering beschikbaarheid zorg voor jeugdigen
- Financiering
- Toezicht op aanbieders

Provincie Rijk

44

Onderzoeken
Spreading rekenkamer-
onderzoeken in de
periode 2015-2025
+ 13 uit update

Van de meeste meta-analyses zijn op de website infographics te vinden. Deze geven in één oogopslag de belangrijkste bevindingen uit de meta-analyse weer.

In the spotlight

Een aantal rekenkamers viel de afgelopen tijd op door een bijzondere onderwerpkeuze, onderzoeksaanpak of invulling van het onderzoek. Ter inspiratie lichten we hier enkele voorbeelden uit.

Uitzonderlijke onderwerpkeuze

Uit de meta-onderzoeken blijkt dat veel rekenkamers zich richten op terugkerende thema's zoals Wmo, woonbeleid en jeugdzorg. Tegelijkertijd kozen sommige rekenkamers juist voor minder voor de hand liggende onderwerpen. Hieronder lichten we enkele inspirerende voorbeelden uit.

De rekenkamer van **Papendrecht** deed onderzoek naar de bescherming van persoonsgegevens. Dit is een complex thema waarvoor binnen volksvertegenwoordigingen niet altijd vanzelfsprekend aandacht bestaat.

De rekenkamer van **Zoetermeer** onderzocht hoe de gemeente omgaat met stadspeilingen: een klein onderdeel van participatiebeleid maar daarmee heel specifiek en concreet.

De rekenkamers van **Heerlen, Arnhem, Groningen en Lelystad** voerden gezamenlijk het onderzoek 'Van toeschouwer naar speler. Een krachtige raad in netwerksamenwerking' uit. Dit onderzoek valt om meerdere redenen op. De samenwerking tussen geografisch verspreide rekenkamers is bijzonder. Daarnaast is het onderwerp — de positie van de raad in een netwerksamenleving — relatief vernieuwend én maatschappelijk actueel.

De rekenkamer van **Wageningen** waagde zich aan de vraag of het Wageningse klimaatbeleid effectief is. Nu doen rekenkamers wel vaker onderzoek naar klimaat- en energiebeleid, maar dat richt zich meestal op de inhoud van het beleid of de aansluiting op landelijke en provinciale doelen. De effectiviteit van het lokale klimaatbeleid is politiek heel relevant, maar voor rekenkamers een flinke kluit om te onderzoeken.

De rekenkamers van Laarbeek en Amsterdam-Zaanstad deden onderzoek naar wat de gemeente betekent voor één specifieke doelgroep. Zo onderzocht de rekenkamer van **Laarbeek** hoe het is om ouder te worden in Laarbeek: een meer holistische kijk op ouder worden in de gemeente (en dus niet alleen vraagstukken rondom wonen en zorg). De rekenkamer van **Amsterdam-Zaanstad** onderzocht hoe inwoners met een arbeidsbeperking het werken binnen de gemeente ervaren.

Bijzondere aanpak: van buiten naar binnen

Rekenkamers geven hun onderzoek meestal vorm startend bij het beleid, de ‘papieren werkelijkheid’. Maar waar je start, bepaalt (deels) de resultaten.

De gemeentelijke rekenkamers van Utrecht en Vijfheerenlanden kozen ervoor om hun onderzoek in de samenleving te starten en pas helemaal aan het eind van het onderzoek naar het beleidsmatige deel te kijken.

Utrecht deed daarbij samen met inwoners onderzoek in de wijk Overvecht. Door niet het beleid, maar de ervaringen van inwoners als uitgangspunt te nemen, komt de nadruk van het onderzoek anders te liggen.

Dit onderzoek verliep niet zoals vooraf gepland en is uiteindelijk niet afgerond. Dat is een risico van vernieuwende werkwijzen. Moeten we vernieuwende en experimentele aanpakken daarom afschrijven? Wat de VvR betreft niet! Pionieren gaat gepaard met vallen en opstaan. Juist daarvan kunnen rekenkamers leren.

Ook de rekenkamer van **Vijfheerenlanden** koos ervoor om het onderzoek naar de energietransitie vanuit de samenleving te starten. Centraal stond de vraag waarom het de gemeente maar beperkt lukt om de energietransitie samen met inwoners vorm te geven, terwijl daarvoor politiek wel duidelijke ambities bestaan. Concreet betekent dit dat de gemeente inzet op lokaal eigenaarschap van windmolens, terwijl deze in de praktijk vaak in handen zijn van grote commerciële partijen. De rekenkamer begon het onderzoek met gesprekken met energiecoöperaties en lokale initiatieven in de gemeente. De vraag was waarom de politieke wens om de transitie samen met inwoners te doen, in de praktijk lastig van de grond komt. Pas na het ophalen van het perspectief ‘van buiten’ is de rekenkamer in de organisatie gaan kijken en beleid gaan bestuderen om dat te toetsen aan de signalen en ervaringen van buitenaf.

De rekenkamer van **Krimpenerwaard** koos er bij haar onderzoek naar armoedebeleid voor om te beginnen in de praktijk. Aanvankelijk wilde de rekenkamer meelopen met de voedselbank om zo direct inzicht te krijgen in de ervaringen van inwoners. Door privacybezwaren bleek deze opzet echter niet uitvoerbaar zoals oorspronkelijk bedoeld.

De rekenkamer ging vervolgens wel in gesprek met medewerkers en bestuurders van de voedselbank, evenals met andere maatschappelijke organisaties, zoals kerken en SchuldHulpMaatje. Pas daarna begon de rekenkamer met het bestuderen van beleid en documenten. Op basis van deze gesprekken werden vervolgens de onderzoeksvragen opgesteld en het onderzoek verder ontworpen.

Met deze aanpak probeerde de rekenkamer te voorkomen dat eigen aannames of blinde vlekken van de rekenkamer leidend zouden zijn in het onderzoek.

Nieuwe thema's

Rekenkamers hebben niet altijd alle mogelijke onderzoeksthema's in beeld. Daarom werken we in dit hoofdstuk enkele kansrijke thema's verder uit en presenteren we, in overleg met bestuur en ontwikkelteam, een aanvullende groslijst. Daarnaast hebben we verkend welke thema's op korte en middellange termijn relevant kunnen worden voor gemeenten, provincies en waterschappen.

De nieuwe NIS2 richtlijn

Dit is een Europese richtlijn voor cyberbeveiliging, waarvan momenteel wordt verwacht dat deze in het tweede kwartaal van 2026 wordt ingevoerd.[1] De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) werkt al geruime tijd aan de implementatie op lokaal niveau. De gevolgen voor gemeenten, provincies en waterschappen zijn aanzienlijk, omdat de richtlijn hogere eisen stelt aan digitale veiligheid en crisisbeheersing.

Rekenkamers kunnen onderzoeken in hoeverre hun organisatie is voorbereid op de invoering van de NIS2-richtlijn. Daarbij kan bijvoorbeeld worden gekeken naar beleid, organisatie, bewustwording en de beschikbaarheid van voldoende financiële en personele middelen.

Het verlies aan kennis in de organisatie door inhuur externen en uitbesteding

Door de grote personeelstekorten is de inzet van externen een actueel thema. Veel rekenkamers onderzoeken hoeveel externen gemeenten, provincies en waterschappen inhuren. Veel minder aandacht is er voor de effecten daarvan op de organisatie.

Rekenkamers kunnen bijvoorbeeld onderzoeken in hoeverre kennis behouden blijft binnen de eigen organisatie. Moet dezelfde expertise steeds opnieuw worden ingehuurd? Is informatie voldoende geborgd, of blijft de organisatie afhankelijk van externe partijen? Ook kan worden gekeken naar de kosten: wat zou het hebben gekost als werkzaamheden met eigen personeel waren uitgevoerd? En hoe zit dat regionaal: betalen overheden in de regio opnieuw voor kennis die elders al met publiek geld is opgebouwd?

Overheid tussen wet en inwoner

Veel overheden streven naar meer betrokkenheid van burgers bij beleid. Dat varieert van inspraak op voorgenomen beleid tot burgerpanels waarin inwoners zelf keuzes kunnen maken (of in ieder geval invloed ervaren).

De afgelopen jaren zien we dat (groepen van) burgers soms kiezen voor hardere vormen van invloed, zoals wegblokkades, het verstoren van informatieavonden, dreigen met geweld en zelfs geweld plegen. Hoe kun je daar als overheid mee omgaan? En wat zijn de oorzaken van die ontwikkeling? Kun je hier decentraal ook iets tegen doen? Ook dit zijn relevante vragen voor rekenkamers.

[1] <https://www.digitaleoverheid.nl/overzicht-van-alle-onderwerpen/cyberbeveiligingswet/>

Onverwachte bijeffecten: doelen die samenhangen

Ecologische doelen kunnen bijdragen aan sociale en gezondheidsdoelen, maar decentrale overheden benaderen deze thema's vaak nog los van elkaar. Gemeenten, provincies en waterschappen formuleren afzonderlijke sociale, gezondheids- en ecologische doelen, terwijl de samenhang daartussen beperkt wordt onderzocht. Ook rekenkamers besteden hier nog weinig aandacht aan.

Zo wordt bijvoorbeeld weinig gekeken naar de vraag hoe het verminderen van verstening, een belangrijk doel van waterschappen, in gemeenten kan bijdragen aan gezondere, veiligere en klimaatbestendige wijken. Daardoor blijven kansen liggen voor projecten die bijdragen aan doelen van meerdere overheden tegelijk. Onderzoek naar brede welvaart raakt direct aan dit thema.

In de samenhang tussen groen, klimaat, waterdoelen en gezondheidsdoelen liggen kansen om gezamenlijk rekenkameronderzoek te doen op gemeentelijk, provinciaal en waterschapsniveau. Landelijke onderzoeken naar de relatie tussen groen en gezondheid kunnen daarbij een bruikbaar vertrekpunt vormen. Dat maakt dit onderwerp ook lokaal beter onderzoekbaar, zelfs wanneer specifiek beleid nog ontbreekt.[1]

[1] <https://www.wur.nl/nl/longread/groen-goed-voor-de-gezondheid>
<https://www.rivm.nl/nieuws/effecten-van-groen-op-fysieke-en-mentale-gezondheid>

[2] <https://www.platformstad.nl/locatie/vergroening-schilderswijk/>

Een lokaal voorbeeld waarin de positieve bijeffecten van vergroening centraal staan, is de aanpak van Den Haag:

“De Haagse Schilderswijk, Stationsbuurt en Groente- en Fruitmarkt zijn multiculturele stadswijken aan de rand van het centrum van Den Haag. De dichtbevolkte en versteende wijken kampen met grote uitdagingen op het gebied van leefbaarheid, biodiversiteit, verkoeling, klimaatadaptatie, beweging en gezondheid.” [2]

De gemeente wil deze versteende wijken fors vergroenen. Daarmee wil Den Haag niet alleen klimaatdoelen behalen, maar ook bijdragen aan gezondheid, leefbaarheid en sociale kwaliteit in de wijk.

NIEUWS | MAANDAG 27 JANUARI 2025

Den Haag gaat versteende wijken fors vergroenen

Luister

In 2025 worden Haagse versteende wijken fors groener. De gemeente gaat in wijken met weinig groen aan de slag met het planten van bomen, struiken en andere planten. Er wordt 15 duizend vierkante meter groen toegevoegd en honderden bomen geplant. Voor de uitvoering van het actieprogramma Klimaatadaptatie en Vergroenen Versteende Wijken is meer dan 3 miljoen euro gereserveerd.

Wethouder Robert Barker (Buitenruimte, Dierenwelzijn en milieu) plant een boom op het Rijswijkseplein.

Wethouder Robert Barker (Buitenruimte, Dierenwelzijn en Milieu): 'Vorig jaar zijn we begonnen met een grote vergroeningslag in Den Haag. In een groene wijk is het prettiger leven voor zowel mens als dier. Groen biedt verkoeling, helpt tegen wateroverlast en is goed voor de biodiversiteit. Daarom gaan we dit jaar door met het vervangen van tegels voor bomen, struiken en andere planten. We hebben daarbij bijzondere aandacht voor versteende wijken. Door juist hier te vergroenen maken we het leven in deze wijken een stuk prettiger.'

De kosten van niets doen

Rekenkamers doen onderzoek naar die zaken waar overheden beleid voor maken en geld aan uitgeven. Maar juist ook de keuze om géén beleid te maken, maatregelen uit te stellen of geen middelen beschikbaar te stellen, kan grote gevolgen hebben — zowel financieel als voor inwoners. Het ontbreken van beleid, of het te laat handelen, kan op de lange termijn leiden tot hogere kosten en grotere maatschappelijke problemen.

Voorbeelden van mogelijk rekenkameronderzoek

Verschillende onderzoeken laten zien dat het uitblijven van **preventief beleid** op de lange termijn tot hogere maatschappelijke kosten leidt.[1] Rekenkamers kunnen daarom onderzoeken in hoeverre gemeenten gezondheid, zorg en preventie in samenhang bekijken, bijvoorbeeld met vragen als: heeft de gemeente voldoende aandacht voor preventie en gezondheid op de lange termijn?

Hetzelfde geldt voor **klimaatbeleid**. Uitstel of beperkte investeringen in klimaatadaptatie kunnen leiden tot hoge kosten voor overheden en inwoners.[2] Klimaatschade neemt toe en blijkt bovendien steeds vaker moeilijk verzekeraar.[3] Rekenkamers kunnen daarom onderzoeken of gemeenten, provincies en waterschappen voldoende voorbereid zijn op de gevolgen van klimaatverandering en of het huidige beleid toekomstbestendig is.

Wellicht meer in het oog springend het afgelopen jaar: **netcongestie**. Al bij het Energieakkoord van 2013 werd hiervoor gewaarschuwd. Omdat de gevolgen toen nog niet direct zichtbaar waren, kreeg het probleem lange tijd beperkt aandacht.[4] In 2012 bleek bovendien al dat netbeheerders onvoldoende waren voorbereid op toekomstige ontwikkelingen.[5]

Bij onderzoek naar energie en netcongestie kunnen rekenkamers kijken naar de vraag of gemeenten, provincies en waterschappen voldoende beleid en instrumenten hebben om het elektriciteitsnet efficiënt te gebruiken en de beschikbare capaciteit goed te verdelen. Ook kan worden onderzocht welke beleidsdoelen door netcongestie onder druk komen te staan en welke mogelijkheden overheden hebben om daarop invloed uit te oefenen.

Iets vergelijkbaars gebeurt rond de **levering van drinkwater**. Vewin, de vereniging van drinkwaterbedrijven, waarschuwt al enkele jaren dat zonder tijdige maatregelen de levering van drinkwater aan nieuwe locaties onder druk komt te staan. Toch leidt dit nog beperkt tot actie bij overheden. Rekenkamers kunnen bijvoorbeeld onderzoeken of gemeenten bij bouwplannen rekening houden met de toekomstige beschikbaarheid van drinkwater en of drinkwaterbesparing onderdeel is van nieuwbouwbeleid. Provincies en waterschappen kunnen daarbij worden bekeken op hun rol in de bescherming van grondwater, wingebeden en waterkwaliteit.

Bodemdaling en funderingsproblemen zijn al langer bekende vraagstukken. Zo bestaan het Kenniscentrum Bodemdaling en het Kennis Centrum Aanpak Funderingsproblematiek sinds respectievelijk 2016 en 2012.[6] Rekenkamers kunnen onderzoeken in hoeverre overheden bij bouwplannen rekening houden met bodemkwaliteit en funderingsrisico's. Ook kunnen zij kijken naar de omvang van bodemdaling, de gevolgen voor inwoners en gemeentelijk vastgoed, en de mate waarin overheden maatregelen nemen.

[1] <https://www.trimbos.nl/actueel/blogs/investeren-in-preventie-loont/> <https://www.cpb.nl/economisch-perspectief-op-gezondheid-en-preventie>

[2] zie bijvoorbeeld <https://www.verzekeraars.nl/publicaties/actueel/verbond-van-verzekeraars-luidt-noodklok-over-klimaatschade-en-blijven-dat-doen> <https://www.verzekeraars.nl/publicaties/actueel/verzekeraars-waarschuwen-voor-groeiende-klimaatschade>

[3] <https://hetkin.nl/kosten-niets-doen/>

[4] <https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2446934-reconstructie-hoe-toezichthouder-tekorten-op-het-elektriciteitsnet-mede-veroorzaakte>

[5] https://www.acm.nl/sites/default/files/old_publication/bijlagen/11387_Rapport%20PWC%20-%20De%20toekomst%20van%20tariefregulering%20-%207%20september%202012.pdf

[6] <https://klimaatadaptatienederland.nl/kennisdossiers/bodemdaling/bodemdaling-funderingsschade-tegengaan/>

Effecten beleid andere overheden op het eigen beleid

Het ravijnjaar was de afgelopen jaren een veelbesproken onderwerp, omdat financiële keuzes van het Rijk grote gevolgen hadden voor gemeenten. Maar ook besluiten van andere overheden en organisaties kunnen lokaal veel impact hebben. Bijvoorbeeld:

- Het Rijk investeert minder dan Rijkswaterstaat nodig acht in infrastructuur. Dit kan grote gevolgen hebben voor gemeenten, provincies en waterschappen.[1] Maar weten volksvertegenwoordigers hoe groot die impact is? En wat doet dit met de eigen mobiliteitsplannen, economie en lokale bereikbaarheid?
- De vereniging van drinkwaterbedrijven waarschuwt al langer voor een dreigend tekort aan drinkwater, waardoor nieuwbouwwoningen mogelijk al binnen een aantal jaren niet meer op drinkwater aangesloten kunnen worden.[2] Welke impact heeft dit op de woningbouw in jouw gemeente of provincie? En als er een verzoek komt voor een nieuw winningsgebied voor drinkwater, ziet de raad of staten hier dan, mede in relatie tot de woningbouwopgave, de urgentie van?
- Verschillende waterschappen maakten de keuze te stoppen met kwijtschelding van de waterschapsbelasting voor ingezetenen.[3] Welke impact heeft dit op de inning van gemeentelijke belastingen en de lokale armoedecijfers?

[1] <https://vng.nl/nieuws/gemeenten-en-provincies-bereikbaarheidsinfarct-dreigt>

[2] <https://www.platformstad.nl/locatie/vergroening-schilderswijk/>

[3] <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/ah-tk-20152016-1223.html>

Groslijst

Omdat er meer interessante en relevante thema's zijn dan we in dit trendrapport konden uitwerken, hebben we een groslijst opgenomen met onderwerpen die door het ontwikkelteam en bestuur zijn genoemd. Mogelijk werken we deze thema's in toekomstige trendrapporten verder uit. Maar ook zonder verdere uitwerking kunnen ze rekenkamers inspireren bij het kiezen van nieuwe onderzoeksonderwerpen.

Demografische ontwikkelingen en de druk op voorzieningen

Demografische ontwikkelingen, zoals vergrijzing, hebben steeds meer invloed op gemeenten, provincies en waterschappen. Ze raken onder meer de zorgvraag, woningmarkt, bereikbaarheid van voorzieningen en gemeentelijke financiën.

Zoals eerder in dit rapport genoemd, doen sommige rekenkamers hier al onderzoek naar, bijvoorbeeld naar ouder worden in Laarbeek. Toch blijft dit onderwerp nog relatief onderbelicht, terwijl er juist veel kansen liggen voor rekenkameronderzoek.

Woningtekort en de kansen en uitdagingen die het bouwen van specifieke woningen in jouw gemeente of provincie biedt

De keuzes die gemeenten en provincies maken in woningbouw hebben grote gevolgen voor financiën en bevolkingssamenstelling. Bouwen in het duurdere segment kan financieel aantrekkelijk zijn (meer rijksmiddelen), maar komt ook met uitdagingen (bouwen voor een demografie die nu niet in de gemeente woont, minder sociale huur dan je demografie, minder ouderen woningen dan je demografie etc.)

Demografische en sociale ontwikkeling

Jongeren gaan later uit huis, krijgen later een vaste baan, kopen later een woning en starten later een gezin, onder meer door het woningtekort. Welke gevolgen heeft dit voor voorzieningen, vergrijzing en het welzijn van inwoners? En zijn de langetermijngevolgen hiervan voldoende meegenomen in de politieke keuzes van nu?

Ravijnjaar, stijgende jeugdzorgkosten en het betrekken van inwoners bij het bepalen van gemeentelijke taken

Brede welvaart en de positie van de gemeente in landelijke ranglijsten

Bevolkingsgroei, verstedelijking en de gevolgen voor bereikbaarheid, leefbaarheid en veiligheid, inclusief regionale samenwerking

De effectiviteit van lokale fusies en samenwerkingsverbanden

Hoe decentrale overheden omgaan met maatschappelijke onrust

De kwaliteit van de decentrale democratie

De bestuurskracht van decentrale overheden

Digitalisering en AI: digitale soevereiniteit, generatieve AI, datagedreven werken en datakwaliteit

Ex-ante onderzoek naar wetswijzigingen, de rol van de volksvertegenwoordiging en de voorbereiding van gemeenten, provincies en waterschappen

De baten van transparantie (Open State Foundation)

Financiële thema's (een duidelijke witte vlek in rekenkameronderzoek)

Vernieuwende onderzoeksmethoden, zoals waarderend onderzoek en grootschalig luisteren

Second opinion-onderzoek door de rekenkamer, bijvoorbeeld wanneer raden, Staten of algemene besturen zich onder druk gezet voelen bij besluitvorming

De verantwoordelijkheid van decentrale overheden in noodsituaties, waaronder weerbaarheid en voorbereid zijn op crises (bijvoorbeeld via PEN-testen en bestuurlijke noodscenario's)

Vooruitblik

Dit trendrapport is hopelijk het eerste van vele. In een volgend trendrapport willen we ook aandacht besteden aan ontwikkelingen in het decentrale openbaar bestuur. Daarmee kunnen we sterker vooruitkijken naar onderzoeksthema's die aansluiten op toekomstige ontwikkelingen binnen gemeenten, provincies en waterschappen. Grote veranderingen in het decentrale openbaar bestuur vragen immers waarschijnlijk ook om nieuwe accenten in rekenkameronderzoek.

vereniging van rekenkamers

Vereniging van Rekenkamers

Telefoon: 085 - 225 02 75
E-mail: info@rekenkamers.nl
www.rekenkamers.nl

Geschreven door

Lies van Aelst
Samantha Langendoen

Met dank aan

Het bestuur
Het ontwikkelteam

Uitgave

Vereniging van Rekenkamers
juni 2026